

Kruno Prijatelj

Filozofski fakultet u Zadru,
Odjel u Splitu

Izvorni znanstveni rad

Za biografiju Pellegrina Brocarda, slikara nadbiskupa Ludovica Beccadellija

U slikarskim zbivanjima u Dubrovniku u šestoj deceniji činkvečenta zanimljivu je ulogu odigrao Pellegrino Brocardo, koji je kao svećenik, slikar i glazbenik boravio u gradu u pratnji koju je sa sobom bio poveo istaknuti dubrovački nadbiskup Ludovico Beccadelli (1501—1572). Ovaj je istaknuti bolonjski prelat, koji je prethodno vršio niz visokih funkcija kao tajnik kardinala Contarinija u Padovi, generalni vikar crkve u Reggio, biskup u Ravellu, apostolski legat u Veneciji i prefekt gradnje bazilike sv. Petra u Rimu, postao dubrovačkim nadbiskupom na izričitu želju Dubrovčana 1555. godine nakon »sedisvacantiae«, poslije odlaska s toga položaja kasnijeg kardinala Giovannija Angela de' Medicija (1545—1551) i suprotstavljanja Dubrovniku izboru Sebastiana del Portica, koji će umjesto dubrovačkim postati biskupom talijanskog grada Foligna. Posvećen za nadbiskupa 18. rujna 1555, Beccadelli je nerado prihvatio svoje imenovanje i stigao u Dubrovnik 9. prosinca te godine uz pratnju skupine ljudi, među kojima su bili njegovi nećaci Pomponio i Giulio, sekretar i biograf Antonio Giganti iz Fossombronea i spomenuti Brocardo. Ovaj veliki intelektualac, humanist i prijatelj Michelangela i Tiziana, ostat će u Dubrovniku do 13. lipnja 1560. napisavši pred odlazak svoj nadahnuti sonet o dubrovačkim otočićima upućen Michelangelu, »*Scogli, che di vaghezza i bei giardini*«, i sa sobom će u Italiju povesti svoju odanu družinu, iako će ostat i dalje formalno do 1564. nadbiskupom dubrovačkim, gdje će ga kao vikar zamjenjivati kanonik vlastelin Šimun Menčetić.¹

Sigurna su Brocardova djela na dubrovačkom teritoriju oltarna pala »Sv. Matej evanđelist«, naslikana 1568. za dubrovačkog plemića Stjepana Sorkočevića, koja se — prethodno smještena u lopudskoj kapeli Miha Pracata — danas nalazi nad lijevim pročelnim ulaznim vratima u dubrovačkoj katedrali, i freske na zidovima glavne dvorane ljetnikovca koji je Beccadelli bio dao sebi adaptirati sred otoka Šipana.² Vidljivi dio tih fresaka na istočnom zidu pred nekoliko je godina restaurirao Zavod za zaštitu spomenika kulture u Dubrovniku i o njima će i o tom zahvatu uskoro pisati bivši direktor toga Zavoda prof. Dubravka Beritić. Svojedobno je, k tome, F. Kesterčanek bio iznio hipotezu, s obzirom na Brocardove veze sa Sorkočevićima, da bi on mogao biti i autor slika na papiru na gredama i daskama drvenog stropa tzv. »Neptunove sobe« Sorkočevićeva ljetnikovca na Lapadu s prizorima iz života boga mora. Taj slikani strop, koji je neosnovana tradicija povezivala uz Tiziana, kao što kaže i natpis iz 1892. kad ga je restaurirao venecijanski slikar Vincenzo Faggiotto, još uvijek očekuje detaljniju znanstvenu obradu.³

Sažetak

Bazirajući se na historiografiji posljednjih šest decenija od studije J. Torbarine iz 1919. godine kroz niz doprinosa raznih autora do studije G. Fragnito iz 1979. autor ovog članka oživljuje biografski profil Pellegrina Brocarda, svećenika, slikara, putnika i glazbenika koji je živio i djelovao u Dubrovniku u službi nadbiskupa Ludovica Beccadellija od 1555. do 1560. godine. Uz biografski prikaz, koji prati Brocardov život i djelovanje od prvog pisanog napisa 1555. i njegova dolaska u Dubrovnik pa do funkcije kanonika katedrale u Genovi i smrti 1590. godine, dat je osvrt i na neka njegova značajnija djela. Devet crteža veduta Krfa, Zakinta, Kandije i Egipta, kojima je popraćen Brocardov opis putovanja u Egipat 1556, kao i veliki akvarelirani crtež vedute Kaira iz Državnog arhiva u Torinu autor atribuirao ovom slikaru. U sigurna i signirana Brocardova djela na dubrovačkom teritoriju ubraja palu sv. Mateja iz 1558. u dubrovačkoj katedrali, te dijelom sačuvane i restaurirane freske u Beccadellijevom ljetnikovcu na otoku Šipanu, koje su sa stilskog, kulturološkog i ikonografskog gledišta zanimljiv doprinos skromnom poglavlju manirističkog slikarstva u Dalmaciji.

Pripremajući studiju o slikarstvu manirizma u Dubrovniku, u kojem bi imao svoje značajno mjesto i Pellegrino Brocardo, slikar osrednjih mogućnosti, ali čiji su radovi zanimljivi i sa stilskog, i s kulturno-historijskog i s ikonološkog gledišta, sakupio sam brojne podatke o njegovoj neobičnoj biografiji te smatram korisnim da ih iznesem. Svoje najveće djelo Brocardo je po nalogu i očito prema koncepciji svoga mecena izveo na otoku Šipanu. Ono će u potpunosti biti proučeno tek kada se od kasnije žbuke očiste i ostali zidovi spomenute dvorane Beccadellijeva šipanskog ljetnikovca.

Prema izvodima iz pisama Ludovica Beccadellija koja se čuvaju u Biblioteca Palatina u Parmi, a objelodanio ih je J. Torbarina u citiranoj studiji, prvi spomen Brocarda potječe iz 1555. godine. Nakon što je nadbiskup bio posvećen i krenuo za Dubrovnik, zaustavio se u Anconi, odakle je 26.

listopada 1555. pisao prijatelju Filippu Gheriju najavljujući mu da se sprema ukrcati na brod i prijeći Jadran (*»il Golfo«*), dodavši da u svojoj pratnji ima i tri kapelana, među kojima je i *»Don Pellegrino pittore e musico«*.

U pismu nadbiskupu Kandije od 1. travnja 1556. Beccadelli piše da je donosilac pisma *»Don Pellegrino Brocardo, persona virtuosa, et massime nelle cose della pittura«*, iz čega se vidi da je cijenio Brocarda kao slikara, imajući o njemu i kao čovjeku pozitivno mišljenje.

Ključno pismo u ovom nizu koji je bio objelodanio J. Torbarina datirano je 26. listopada 1559. i upućeno Carlu Gualteruzziju. U njemu Beccadelli — ne spominjući Brocardovo ime — daje djelomičan prikaz slikarske dekoracije svog ljetnikovca u okviru specifične metaforičke interpretacije. Ključni odlomak toga pisma glasi u slobodnom prijevodu: *»Osjećam se dobro jer sam ovih dana proveo deset dana u našem šipanskom ljetnikovcu, poznatom gospodinu Leliju. Bilo mi je u njemu ugodnije negoli drugih puta jer sam ga našao ljepšim nego obično i budući da sam bio u krasnom društvu ljudi iz antiknih vremena i naših suvremenika koje mi je doveo jedan moj dobar prijatelj slikar. Među ostalim tu su naša časna gospoda Contarino, Bembo, Fracastoro, Sannazaro, pa Navagero s Venecijom u svojoj blizini, a i naš Michelangelo je među njima živ i kao da razmišlja. Kako ja ovdje boravim s velikim užitkom, a budući da za dovršavanje ovog platna treba satkati još nekoliko lakata, molio bih Vas da mi pribavite ako je moguće skice (portreta) našeg uzoritog Polea i monsinjora Sadoleta da bi i u ovim stranama gdje se slavi njegovo ime bio čašćen i njegov lik uz one njegovih drugih kolega. Imao sam namjeru učiniti ovu Akademiju u Predalbinu, ali se Bogu svidjelo da se ostvari u slavenskoj zemlji . . .«*

Ovaj izuzetni tekst nam potvrđuje:

- da je Beccadelli ostvario na Šipanu svoju imaginarnu Akademiju, tj. prostoriju s likovima antiknih pisaca i niza svojih velikih suvremenika koje je poznao, uz neke druge kompozicije, realizirajući raniju namjeru da to napravi u vili u Predalbinu kod Bologne;
- da su dotad na zidovima šipanskog ljetnikovca bili već izvedeni portreti kardinala Gaspara Contarinija (1483—1542), kome je Beccadelli bio tajnik, kardinala, pjesnika i povjesničara Pietra Bemba (1470—1547), čuvenog veronskog liječnika i autora spjeva *»De morbo Gallico«* Girolama Fracastora (1483—1553), latinskog i talijanskog pjesnika Jacopa Sannazara (1458—1530) iz Napulja, koji je spjevao poznatu *»Arkadiju«*, mletačkog državnika Bernarda Navagera (1507—1565), za koga Torbarina protpostavlja da je mogao imati veze s Beccadellijem u Veneciji, te, konačno, samog Michelangela;
- da — interpretirajući alegorijski odlomak o nedovršenom platnu koje još treba dovršiti tkati — u listopadu 1559. slikarski dekor još nije bio dovršen i da je nadbiskup još namjeravao dati prikazati engleskog kardinala Reginalda Polea (1500—1558) i modenskog humanističkog prelata Jacopa Sadoleta (1477—1547);
- da je na Šipanu već bio u gostima kod Beccadellija sin Carla Gualteruzzija Lelio, koga i inače nadbiskup spominje u svojoj korespondenciji.

Ne znajući za njegovu slikarsku djelatnost na dubrovačkom teritoriju, u ranijoj se talijanskoj historiografiji Brocardo spominje primarno kao putnik, putopisac i kartograf, naročito u vezi s njegovim putovanjem u Egipat 1556. godine.

Prema doprinosima talijanskih autora do 1979. godine Pellegrino Brocardo, koji je bio rođen u Pigni kod Imperije u Liguriji nedaleko od Ventimiglie (koja se latinski nazivala Intemella, odakle potječe slikarev atribut *»Intemeliensis«*), krenuo je na to veliko putovanje iz Dubrovnika 12. travnja 1556. i ostao neko vrijeme na Krflu očekujući mogućnost ukrcavanja za Egipat preko Krete. S time je očito u vezi spomenuta Beccadellijeva prepourka za Brocarda nadbiskupu Kandije. U Krflu je pokušao nacrtati utvrde toga grada, ali je bio uhapšen kao špijun i oslobođen intervencijom venecijanskog plemića Bortola Vendramina. Nastavio je put 10. svibnja na brodu *»Riccia«*, zaustavio se u Zanteu, gdje je vidio navodni Ciceronov grob, zadržao se petnaest dana u Kandiji (gdje je očito upotrijebio spomenuto pismo) i nakon četiri dana plovidbe na jednom dubrovačkom brodu stigao do Aleksandrije 18. srpnja. Krenuo je zatim za Kairo putujući Nilom iz Rosette brodom tipa koji se naziva *»germa«* u vrijeme bajramskih svečanosti, a iz Kaira je posjetio egipatska sveta mjesta i razgledao piramide. 17. rujna započeo je iz Kaira povratno putovanje, stigavši do Aleksandrije s namjerom da posjeti i Cipar i Palestinu, ali izgleda da nije osvario tu svoju namjeru.

Opis se toga putovanja nalazi u pismu koje je upućeno 17. listopada 1556. nekom *»signoru Antoniju«*. U njemu opisuje luke i utvrde Aleksandrije, Kairo s osvijetljenim minaretima, piramide i sfinge, te karavanu za Meku koju je susreo na putu. Varijantu toga pisma, koja se nalazi u biblioteci Marciana u Veneciji (MS 6730), a porijeklom je iz obitelji Foscarini, prvi je objelodanio Jacopo Morelli u Veneciji god. 1803. Na drugu varijantu pisma u Vatikanskoj biblioteci (Vat. Lat. 6038, cc 126 R-136 R) upozorio je R. Almagià 1954. godine. U njoj ima još jedan dodatni odlomak s dimenzijama Kaira i devet crteža perom s prikazima perspektivne vedute Krfa (126 V), perspektivne vedute Zantea (127 V), jednog natpisa iz Zantea (128 R), perspektivne vedute Kandije (128 V), Kleopatrina obeliska i Pompejeva stupa u Aleksandriji (129 V), male skice iz Aleksandrije (130 R), velike piramide (133 R), male skice vedute Kaira (135 R) i prikaza broda *»germa«* (135 V). Str. 132 R. je prazna i morala je sadržavati prikaz nekih skulptura. Vatikanski prijepis ne donosi ime autora i počinje spomenom obećanja adresantu u Dubrovniku da će mu opisati put, a završava najavom namjere puta u Cipar i Palestinu.⁵

Isti Almagià navodi da P. Amat di San Filippo spominje u svojim biografijama talijanskih putopisaca iz god. 1881. jedan navodni Brocardov rukopis u Archivio di stato u Torinu pod naslovom *»Nova et exacta cayri aegyptiorum corographia a Peregrino Brocardo ligure una cum Pyramidis anno 1557 Augusti mense diligenter descripta«*. Zahvaljujući dr. Augusti Lange iz torinskog arhiva, Almagià je mogao konstatirati da se ne radi o putopisu, već o velikom akvareli-ranom crtežu (137/63 cm) koji u perspektivi prikazuje Kairo. Grad je viđen s brežuljka Gebel Moquattan, a u jednom uglu prikazan je hodočasnik kako crta. U njegovu bi se liku mogao naslutiti autoportret autora. Na crtežu se mogu dobro uočiti Nil sa svojim kanalima i mostovima, glavne arterije i ulice grada, džamije i utvrde, dok se ne naziru upravo piramide spomenute u naslovu. U jednom kvadratu nalazi se ispisan naslov, koji je Amat di San Filippo bio naveo s izvjesnim pogreškama (umjesto *»Pyramidis«* je *»Pyramidibus«*, a umjesto *»corographia«* je *»chorographia«*, dok se na naslov nastavljaju riječi *»et per locor. distantias com mensurata«*).

U zbirci planova i karata u istom torinskom arhivu Almagià je pokušao naći i druge Brocardove radove, ali, po njegovom mišljenju, tu sačuvane karte i crteži utvrda Krfa i Krete ne pripadaju našem majstoru.

Za Brocardovu biografiju značajna je i studija R. Mainerija (1937), koja upotpunjuje naša saznanja o njemu u posljednjim decenijama života. Pet godina nakon što je napustio Dubrovnik susreće se u zavičaju: 1565. kao »*quasimodo canonicus et cantor*« u Ventimigli, 1571. kao subđakon katedrale u Genovi, a 1576. kao kanonik denovske katedrale. Bio je prijatelj biskupa Cipriana Pallavicina i dulje vremena njegov gost u vili u Corniglianu. Početkom 1590. kao kanonik katedrale u Genovi i titular župnog beneficija crkve S. Tommaso in Pigna imenovao je jednog zastupnika sa zadatkom da likvidira dio njegove imovine u korist Domenica Brocarda, kanonika katedrale u Ventimigli. Pellegrino Brocardo je umro 8. veljače 1590.

Da je Brocardo slikar i član pratnje nadbiskupa Beccadellija u Dubrovniku i Brocardo putnik u Egiptu ista ličnost pokazala je 1979. talijanska povjesničarka i već godinama istraživač Beccadellijeve ličnosti G. Fragnito, iznoseći nove zanimljive podatke o vezama Beccadellija i Brocarda i o spomenutom njegovu egipatskom putovanju.

Ne nalazeći Brocarda u družini koja je okruživala Beccadellija dok je bio nuncij u Veneciji (1550—1554), G. Fragnito pretpostavlja da je do njihova susreta moglo doći najvjerojatnije u Rimu dok je Beccadelli boravio u Vječnom gradu između ljeta 1554. i jeseni 1555. Prvi zajednički spomen je već citirano Beccadellijevo pismo Filipu Gheriju iz Ancone od 22. listopada 1555. U svojoj studiji autorica duhovito napominje da Brocardo, prožet mladenačkim i avanturističkim duhom, očito nije mogao odoljeti iskušenju da prihvati poziv i pođe u društvu skupine mletačkih trgovaca u Egipt. Ona također spominje i Beccadellijevo također već spomenuto pismo nadbiskupu Kandije od 1. travnja 1556. i navodi dosad nepoznato ime premeta Pietra Landa i dalji nepoznati dio pisma u kojem dubrovački nadbiskup piše kandijskom kolegi da Brocardo putuje za Aleksandriju željan da vidi nepoznate zemlje, s namjerom da se vrati nakon četiri mjeseca.

G. Fragnito iznosi i neka dosad nepoznata Beccadellijeva pisma, kojima se upotpunjuje Brocardova biografija. Iz njih proizlazi da su glavni autori obnove i ukrašavanja šipanskoga ljetnikovca Brocardo i Firentinac Francesco della Volpaia, za koje Beccadelli piše redovniku Arkandelu Priorinu 11. rujna 1559. da su na Šipanu izveli »*cose stupende a tutta la Morlacchia*«.

Fragnitova također spominje i mogućnost da je Brocardo bio restaurirao neku sliku koju je iz Korčule poslao Beccadelliju biskup Petar Barbarigo radi popravka, a spominje se u pismu Beccadellija tome biskupu od 10. ožujka 1560.

Talijanska povjesničarka upotpunjuje i tok Brocardove biografije nakon što je 1560. napustio Dubrovnik sa svojim nadbiskupom. Iz Beccadellijeva pisma od 20. kolovoza 1561. bolonjskom prijatelju opatu Vincenzu Casaliju doznajemo da su obojica u Rimu i da »*Don Pellegrino pingè*«, a iz drugoga pisma upućenog istog dana biskupu Galeazzu Florimonteu da je Brocardo radio kopiju portreta engleskog kardinala Reginalda Polea prema primjerku u posjedu

kardinala Moronea. Biskup Florimonte u pismu Beccadelliju od 17. siječnja 1562. žali što Brocardo nije postigao nikakvu sličnost s likom engleskog premeta i da portret više nalikuje na kardinala Caraffu negoli na Polea. Kad je Beccadelli pošao na Tridentski koncil, pisao je 9. veljače 1562. opatu Casaliju kako bi želio imati uza se Brocarda »*acciò che potesse ritrar il modello delle nostre congregationi*«. Brocardo, međutim, nije pošao u Trento, već je ostao u Rimu, kamo mu je Beccadelli uputio 22. rujna 1563. pismo u kojem mu preporučuje svog bivšeg vikara Dubrovčanina Šimuna Menčetića, pozvanog u Rim radi neke parnice, moleći da ugosti zajedničkog prijatelja i da ga vodi po Vječnom gradu. To je zadnji spomen Brocarda u Beccadellijevoj korespondenciji, nakon kojega ga nalazimo u rodnoj Liguriji na osnovi prije iznesenih podataka.

G. Fragnito upotpunjuje i naša saznanja o Brocardovu putu u Egipt i utvrđuje da je adresant njegova opisa tog puta »*messer Antonio*« bio Antonio Giganti iz Fossombronea, koji je bio od 1550. kao petnaestogodišnjak u Beccadellijevoj sviti, a zatim njegov tajnik do nadbiskupove smrti 1572. Giganti je bio u toku godina provedenih uz nadbiskupa sakupio zbirku dragocjenih prirodnih rijetkosti i o tom »muzeju« Fragnitova je napisala posebnu studiju. Upravo i u toj činjenici ona nazire logičan razlog da bi mu Brocardo uputio opis svog putovanja, koje nije imalo karakter hodočašća, već je više bilo odraz renesansne želje za upoznavanjem nepoznatih zemalja. Giganti, očito, nije bio samo običan prijateljski korespondent Brocarda, jer u primjerku pisma koji se čuva u Biblioteca Palatina u Parmi pod naslovom »*Ragguaglio del viaggio da Ragusa al Cairo di m. Pellegrino Broccardi da Vintimiglia*« ima niz stilskih, leksičkih i ortografskih ispravaka, dodataka i razjašnjenja pisanih Beccadellijevom rukom. G. Fragnito stoga smatra da se u Parmi nalazi prva redakcija teksta s Beccadellijevim ispravcima, u Marciani jedna varijanta, a u Vatikanskoj biblioteci definitivna redakcija s dodatkom odlomka o dimenzijama Kaira, unošenjem svih Beccadellijevih dopuna i umetaka i uklapanjem još drugih podataka, te dragocjenim prethodno nabrojenim crtežima. Ona, dapače, isključuje mogućnost da je Brocardo sam u nepovoljnim uvjetima svog putovanja tamo napisao tekst pisma, već smatra da je ono nastalo kao rezultat suradnje Brocarda, Beccadellija i Gigantija. Na osnovi stilske i sadržajne analize ona vidi Brocardov osobni doprinos u opisu vizualnih dojmova (deskripcije blagdana Uzašašća u Zanteu, blagdani Bajrama u Kairu, odlaska karavane iz Kaira u Meku, vegetacije uz obalu Nila), dok bi Beccadellijev interes bio više »geografski« (podaci o udaljenostima, mjerama, broju stanovnika itd.), što je i logično s obzirom na interes za geografiju, kozmografiju i astronomiju u padovanskoj sredini, gdje je proveo godine studija i bio tajnik kardinala Gasparea Contarinija, koji se i sam bavio Ptolomejem i zemljopisnom problematikom. S tim u vezi talijanska povjesničarka spominje i podatak koji proizlazi iz Beccadellijeva pisma Floriju Maresiju iz Dubrovnika, u kojem nadbiskup spominje da je dobio »*il bello et copioso libro degli Hieroglyphici*«, tj. knjigu Piera Valeriana »*Hieroglyphica, sive de sacris Aegyptiorum aliarumque gentium literis commentarii*«, u kojoj je jedno poglavlje posvećeno Beccadelliju. Zanimljiv je u tome kontekstu i podatak da je Giganti, inače kasnije i autor djela »*Carmina. Exametra. Elegiaca, Lyrica et Hendecasyllaba*« (Bologna 1585), po želji pape Siksta V. prisustvovao i stihovima proslavio podizanje egipatskog obeliska na trgu ispred bazilike sv. Petra u Rimu 10 listopada 1585⁶

Napomenuo bih, na kraju, i postojanje još jednog slikara imenom Pellegrino Brocardo (Broccardo) iz Pigne u Liguriji, koji je očito bio bliski rođak našem umjetniku. Navodi se 1622. u službi vojvode Emanuela I. Savojskog kao slikar i »*adiutante di camera*«, 1632. kao »*governatore del castello*« i 1643. kao »*adiutante di camera*« vojvotkinje Cristine, a spominje se da je naslikao prizore iz života bl. Amedea i borbu Davida i Golijata za dvorac Savojsaca u Torinu.⁷

Bilješke

- 1
O Beccadelliju v. naročito *G. Alberigo*, Beccadelli Ludovico, Dizionario biografico degli Italiani VII, Roma 1965, str. 407—413. (s opširnom literaturom).
- O Beccadellijevim vezama s Dubrovnikom v.: *A. Schneider*, Lodovico Beccadelli nadbiskup dubrovački i prijatelj Michelangelov — Imaginiran portret rimskog prelata XVI. vijeka, Zagreb 1918; *L. Donati*, Di Lodovico Beccadelli arcivescovo di Ragusa (1555—1560), Archivio storico per la Dalmazia, Roma 1928, V, str. 159—170; *J. Torbarina*, Frammenti iz neizdatih pisama Lodovika Beccadellija (1555—1564), »Dubrovnik«, Dubrovnik 1929, g. I, 9—10, str. 320—340; *J. Torbarina*, Jedan dubrovački nadbiskup, Nova Evropa, Zagreb 1930, 3, str. 180—192; *F. Kesterčanek*, Ticijanov portret nadbiskupa Beccadelli, Narodna svijest, Dubrovnik 21. XII. 1938; *V. Nazor*, Michelangelo Buonarroti, Lodovico Beccadelli i Dubrovnik, Hrvatsko kolo, Zagreb 1939, str. 113—123.
- 2
O Beccadellijevu ljetnikovcu v. *N. Grujić*, Ljetnikovac Lodovica Beccadellija na Šipanu, Peristol 12—13, Zagreb 1969—1970, str. 99—106.
- 3
O Brocardu v. *J. Torbarina*, o. c., str. 321, 323, 334; *A. Liepopili*, Dubrovačka katedrala i njezine slike, Dubrovnik 1930, str. 19; *F. Kesterčanek*, Strop u Gjorgjićevoj palači u Dubrovniku, Novo doba, Split 25. XII. 1940; *K. Prijatelj*, Spomenici otoka Lopuda XVII—XVIII stoljeća, Anali Historijskog instituta JAZU III, Dubrovnik 1954, str. 399—401; *V. Đurić*, Dubrovačka slikarska škola, Beograd 1963, str. 222, bilj. 13; *F. Kesterčanek*, Tragom jednog Michelangelovog djela u Dubrovniku, Prilozi za povijest umjetnosti u Dalmaciji 11, Split 1959, str. 61—62; *M. Demović*, Glazba i glazbenici u dubrovačkoj republici od početka XI. do polovine XVII. stoljeća, Zagreb 1981, str. 109.
- Za strop Sorkočevićeva ljetnikovca vidi i *C. Fisković*, Kultura dubrovačkog ladanja, Split 1966, str. 22.
- 4
J. Torbarina, o. c., str. 321. (pismo br. 4), 323. (pismo br. 11), str. 334. (pismo br. 74).

- 5
Brocardo je već i prije objave tog pisma i crteža u znanstvenoj literaturi bio poznat u Veneciji i smatran neispravno Venecijancem, tako da natpis iz 18. st. u »*Sala dello Scudo*« u Duždevoj palači u njegovu počast spominje da je »*piramides ceterasque Aegiptiae et Romanae antiquitatis reliquias graphice delineatas in patriam misit*«. Dok sam Brocardo nije bio Mlečanin, iz Venecije je bio Alfonso Basalù, koji je kao njegov suputnik umro u Kairu u dvadeset i četvrtoj godini uslijed nedostatka liječničke pomoći.
- 6
Za ove podatke o Brocardovoj biografiji v. osobito: *R. Maineri*, Pellegrino Brocardo, Giornale storico e letterario della Liguria XIII, Genova 1937, str. 42—44; *R. Almagià*, Intorno al viaggiatore Pellegrino Brocardi, Rivista Geografica Italiana LXI, Firenze 1954, str. 328—331; *U. Tucci*, Brocardo (Broccardo, Brocardi) Pellegrino, Dizionario biografico degli Italiani XIV, Roma 1974, str. 389—390; *G. Fragnito*, Il viaggio in Egitto di Pellegrino Brocardo, Rivista Geografica Italiana LXXXVI, 3, Firenze 1979, str. 357—371.
- Za fotokopije citiranih članaka zahvaljujem prof. dr. Rodolfo Pallucchiniju, prof. dr. Berislavu Makjaniću i prof. Eddi Portolanu. V. također i literaturu navedenu u spomenutim radovima: *J. Morelli*, Dissertazione intorno ad alcuni viaggiatori eruditi veneziani poco noti, Venezia 1803, str. 31—49; *J. Morelli*, Opere II, Venezia 1820, str. 59—85; *G. Lumbroso*, Descrittori italiani dell'Egitto e di Alessandria, Atti dell'Accademia nazionale dei Lincei, s. 3, Memorie, III, Roma, 1879, str. 449—452; *P. Amat di San Filippo*, Bibliografia dei viaggiatori italiani, Roma 1882, str. 299; *G. Ricchieri*, Viaggiatori e descrittori italiani dell'Egitto dalla metà del sec. XVI in poi, L'opera degli Italiani per la conoscenza dell'Egitto..., I, Roma 1926, str. 135; *F. Cardini*, Viaggiatori medievali in Terrasanta: a proposito di alcune recenti pubblicazioni italiane, Rivista Storica Italiana 80, 1968, str. 332—339; *G. Fragnito*, Memoria individuale e costruzione biografica, Beccadelli, Della Casa, Vettori alle origini di un mito, Urbino 1978.
- 7
Thieme-Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, V, Leipzig 1911, str. 35; *G. Fragnito*, Il museo di Antonio Gigante da Fossombrone, Scienze Credenze occulte Livelli di cultura, Convegno internazionale di studi (Firenze 26—30 giugno 1980), Firenze 1982.

Summary

Kruno Prijatelj

A Contribution to the Biography of Pellegrino Brocardo, Painter Employed by Archbishop Ludovico Beccadelli

Based on the historiography of the last six decades, from J. Torbarina's study of 1919, through a series of contributions by various authors, to G. Fragnito's study in 1979, this paper reconsiders a biographical profile of Pellegrino Brocardo, priest, painter, traveller and musician, who lived and worked in Dubrovnik, in the service of Archbishop Ludovico Beccadelli from 1555 to 1560.

Brocardo was born in Pigna near Imperia, not far from Ventimiglia in Liguria, therefore signing his name »Intemeliensis.« He was mentioned for the first time before leaving for Dubrovnik, in Beccadelli's letter written from Ancona in 1555, and in which the Archbishop mentions him as a member of his suite, »a painter and musician«. From Dubrovnik he went on a very interesting trip to Egypt in 1556, a detailed description of which has been preserved in the form of a letter addressed to Beccadelli's secretary, Antonio Giganti from Fossombrone. Three copies of this description have been preserved: in Parma, Venice and the Vatican Library. According to G. Fragnito, the text of the letter was the joint work of Brocardo, Beccadelli and Giganti himself. The Vatican copy is accompanied by 9 drawings showing the vedute and particulars of Corfu, Zakynthos, Crete and especially Egypt (sketches of Alexandria and Cairo, Cleopatra's Obelisk and Pompey's Column, the great pyramids). In the Turin state archive there is also a large drawing in watercolours with a veduta of Cairo, which can be attributed to Brocardo.

When Beccadelli left Dubrovnik, Brocardo went with him to Rome from where we have a record of their mutual relations and his painting up to 1563. In 1565 Brocardo was nominated »quasimondo canonicus et cantor« in Ventimiglia, and in 1571 subdeacon and 1576 canon of Genoa Cathedral. In the latter function he dictated his will in 1590, and died in the same year.

On Dubrovnik territory, certainly by Brocardo and signed by him are St Matthew's »pala« in the Dubrovnik Cathedral (1558), and the partly preserved (recently restored by the Dubrovnik Institute for the Protection of Cultural Monuments) frescos in Beccadelli's summer villa on the island of Šipan (mentioned by the Archbishop in the letter of 26th October 1559 in which he describes his, by that time in part realized, aim to create some ideal »Academy« with portraits of the writers of antiquity and famous contemporaries). These works do not present him as a painter of the first order, but are very interesting from the stylistic, cultural and iconological point of view, as part of the modest chapter of mannerist painting in Dalmatia, which I intend to deal with at greater length in the future.